

נַחֲפֵשֶׁה דְרָכֵינוּ וְנַחְקְרָהּ

וידוי הגדול של רבינו החיד"א ז"ל – עם הוספות מספר חיי אדם וספר מעבר יבק

ונלוה אליו: הקדמה בענין חובת האדם לחפש דרכיו – וליקוט ממעלות היודוי וסגולתו הנפלאה לבטל קטיגוריא וכו' ובסופו יבואר: ענין אמירת וידוי בלשון רבים ועל עוונות שלא חטא בהם, ועוד ידיעה חשובה ונפלאה מספרי הקדמונים ז"ל

חובת האדם לחפש דרכיו

כתב רבינו יונה ז"ל (שערי משנה 6' ל"ו) שמעיקרי התשובה הוא חיפוש דרכיו, כענין שנאמר (איכה ג' מ') "נחפשה דרכינו ונחוקרה ונשובה עד ה'". ויעשה כן לשלשה דברים. הראשון, למען יזכור כל הדברים שחטא עליהם ויתודה על כולם, כי היודוי מעיקרי הכפרה. השני, למען ידע כמה לו עוונות וחטאות ויוסיף להכנע. והשלישי, כי אע"פ שהוא מקבל עליו לעזוב כל חטא, צריך שידע הדברים אשר חטא עליהם כדי לעשות בהם גדרים ולהשמר מאד לנפשו בהם ממארב היצר, כי נפשו עלולה בהם אחרי אשר נקלו בעיניו ושלט יצרו בהם, והנה נפשו חולה מהמעשים ההם, והחולה כאשר יחל להבריא, צריך להזהר מהרבה ענינים שלא יחזירוהו לחלו. ע"כ.

ועוד כתב רבינו יונה ז"ל (שערי משנה - שער 3' אות 3') שאם האדם העלים יעלים עיניו ונואלו ונשארו רעיוניו ולא הפרו דרכיו ולא ידע מעשה ידיו ואשר עשו אצבעותיו ויאמר "לא חטאתי", חטאתו כבדה מאד, כמו שנאמר (יחזקאל 3' ל"ה) "הנני נשפט אותך על אמרך לא חטאתי", וכו'. עכ"ד.

והנה, גלוי וידוע לפני כסא הכבוד שרצוננו לעשות רצון ה' (עי' נרכות מ). ולשוב אליו בלבב שלם. ובפרט בעשרת ימי תשובה, כמש"כ בספר יערות דבש (מ"א ד"ט 6') שהם ימים מיוחדים לתשובה ובהם הקב"ה ממש מעורר ישנים ומקיץ רדומים לתשובתו, דלעולם הרוצה לחזור בתשובה צריך להתעורר מלמטה ולעשות מעט בתשובה, ואחר כך הקב"ה עוזרו, אבל בעשרת ימי תשובה הקב"ה מעורר אותנו בתשובה בלי התעוררות דלמטה כלל, רק הוא מעורר אותנו. וזהו "דרשו ה' בהמצאו" (שערי 1' ו', ועי' ר"ה י"א), שהוא ממציא עצמו לנו טרם קראינו אליו, רק אדרבה הוא נמצא מקודם לעורר לבנו לתשובה, ולכן אם אדם יתן ללבו ירגיש בלבו תמיד בעשרה ימים אלו רוח התעוררות לתשובה ויראת ה', אף שמפליג לדברים אחרים מכל מקום לבו דופק לתשובה, והוא כי הקב"ה מעורר אותנו בימים אלה לתשובה בלי הכנה דלמטה. עכ"ד.

אולם היות וקשה לאדם לעשות חיפוש הנ"ל כדבעי, מפני היגיעה הרבה שבו, ומפני השכחה, וגם מצד עצם קושי הענין של הזכרת עוונותיו שבזה הוא גורם צער לנפשו, לכן העתקנו כאן וידוי גדול אשר חיבר רבינו החיד"א ז"ל (נדפס בספר ענותם הקודש - ק"א אות 1' ט'), דכשיענין בו יקל עליו עבודת החיפוש, שימצא שם בין הדברים רוב החטאים שנכשל בהם במשך ימות השנה, ונמצא תשובתו קרובה בע"ה. וגם הוספנו לידוי הנ"ל הוספות מספר חיי אדם (מ"ג כלל קמ"ג - הועמקו דנניו נפתי רצוננו עלי נקודות [כזה] ומספר מעבר יבק להרב המקובל החסיד מוה"ר אהרן ברכיה ז"ל ממדינתא [לטון הסיד"א ז"ל נספר סג הגדולים - גדולים 6' קכ"א] סדר ודוי - הועמקו דנניו עלי נקודות ובאותיות וילנא כוה) (לא העתקנו מדבריהם כי אם הדברים שלא כללם החיד"א ז"ל בוידוי שלו). ושוב מצאתי בספר פלא יועץ (ענין "יודוי") שכבר כתב שיש לעשות כן, וכה דבריו: ראוי ליראי ה' וחושבי שמו לישב בדד כפעם בפעם ולעייין כל פרטי היודוי אחת לאחת על איזה מהן צריך תיקון ועל איזה מהן צריך להזהר וכו', ככה יעשה וירשום בכתב ויקבל על עצמו לשמור, ואז יקרב לומר היודוי כדת מה לעשות וישפוך שיחה ידרוש סליחה, ואז בודאי יעשה פרי למעלה ונרצה לו לכפר עליו. כך היא החובה, ובזה יזכה ויירש טובה וברכה לעולם הבא. עכ"ד. ולתועלת הענין ליקטנו ג"כ קצת ממעלות היודוי:

ממעלות היודוי

כתב הגאון בעל הנודע ביהודה זצ"ל (דוסי הל"מ - ד"ט 6'), התחלת ועיקר התשובה על כל חטא ועון ואשמה ופשע מכל חטאת האדם אשר יעשה לאשמה בה, התחלת כל התיקון הוא היודוי. והוא מצות עשה בתורה (ויקרא 6' 6') "והיה כי יאשם לאחת מאלה והתודה אשר חטא

עליה". וכבר מפורסם מעלת היודוי בכל ספרי התשובה, "ומודה ועוזב ירוחם" (משלי כ"ח י"א). וטעם היודוי על דרך הפשוט, כי עיקר התשובה הוא החרטה ועזיבת החטא, והא בהא תליא, שאם אינו מתחרט אי אפשר שיעזוב החטא, ואם אינו עוזב החטא מה בצע בתשובתו כו'. והחרטה אי אפשר אם לא שיכיר גנות המעשה, ולפי עוצם ההכרה בגנות הוא פרי החרטה. אבל מי שכבר טחו עיניו מראות, וכבר עיור היצה"ר עיניו עד שאינו רואה חוב לעצמו, ומחפש אחרי שערי הזכות ליתן אמטלא על מעשיו ולהצדיק נפשו ולומר לא חטאתי, אי אפשר לו החרטה. וזה פרי היודוי, שבזה מכיר ומודה בגנות מעשיו, ולבו נשבר בקרבו, ויוכל להתחרט. והנה, אם האדם מתודה על מעשיו, אין הקב"ה צריך לפשפש ולהפך במעשיו ולחפש מהגנות שבהם, שהרי הוא בעצמו מודה. ואז כתיב (מסילס ל"ב 5') "חטאתי אודיעך ועוני לא כסיתי, אמרתי אודה עלי פשעי לה', ואתה נשאת עון חטאתי סלה וגו'". אבל אם האדם מקשה ערפו ואומר לפששו, וכי מה עשיתי, ומחפש אחר זכות להצדיק מעשיו, ואז הקב"ה בעצמו צריך להפך במעשיו אם יש בהם זכות, ואז אין לו תקומה, כי הוא חסר מחסה ומסתור התשובה, ואז באין מחסה ומסתור זרם הפשעים ישטפוהו ויאבד לנצח. ולזה כיון המדרש (תנחומא נ"ג 6') כל זמן שהקב"ה מהפך במעשיהם של רשעים, שהקב"ה צריך להפוך בהם והוא אינו מודה ומתודה, אז אין להם תקומה, וכו'. ונודע שאדם עובר עבירה קונה לו קטיגור (אבות ד' 6'), והוא העבירה בעצמו, על דרך (איז ל"ד י"ב 6') "פועל אדם ישלם לו". ועל ידי היודוי תיכף פו עונו ואין בו כח לעמוד ולקטרג. ואף כי לא נמחל לגמרי, כי אם עם גמר הכפרה ביום הכפורים או במירוק יסורים או במיתה, כל חלק וחלק לפי מדרגתו, אבל עכ"פ שוב אין בו כח לעמוד ולקטרג. ואם תאמר ומה פעולה בדחיית המקטרג אם עון עצמו אכתי לא נמחל. הנה ההפרש הוא, וכיתרון האור מן החושך, שכל זמן שהמקטרג עומד הוא מסך מבדיל ואין תפילתו נשמעת. אבל תיכף בהתחרטו ומתודה ושב, תכף נקרע המסך המבדיל, ונתקרב לאביו שבשמים ותפילתו נשמעת. עכ"ד בקיצור.

והחיד"א ז"ל (מדבר קדמות - 1' 1' ט') כתב: כתבו הראשונים דטעם היודוי דקיימא ל' (כמונת מג). מודה בקנס פטור, כי הקב"ה כובש עדותו כביכול ואינו מעיד, והו"ל מודה בקנס ואח"כ באו עדים פטור (עי' 3' ק"ד 1'). עכ"ל, וע"ש עוד ובספרו דברים אחדים (דף ל"ב דפ"ו 1').

ואיתא במדרש (נמדבר ר"ה כ' ט"ו), "ויאמר בלעם אל מלאך ה' חטאתי" (נמדבר כ"ג ל"ד) שהיה רשע ערום ויודע שאין עומד מפני הפורעניות אלא תשובה, שכל מי שחוטא ואומר "חטאתי" אין רשות למלאך ליגע בו. ובשפתי כהן עה"ת (נמדבר כ"ג ל"ד) הזכיר מאמר זה וכתב: "שכל מי וכו' ליגע בו", זהו סוד היודוי. עכ"ל. ובירושלמי תענית (3' 1') איתא: א"ר שמואל בר רב יצחק, לבש שמואל חלוקן של כל ישראל, אמר לפניו "רבון העולמים, כלום אתה דן את האדם אלא על שהוא אומר לפניך 'לא חטאתי הנני נשפט אותך על אומרך לא חטאתי, ואילו אומרים לפניך 'חטאתי' ע"כ. והאלשיך ז"ל (שמות ל"ב כ"ה) כתב, ידענו מרבתינו ז"ל (שמו"ר מ"ו ט') כי דרך המקטרגים למעלה, שבראותם את החוטא מקטין אשמתו, אז יתרוצו לקטרג עליו, אך בראותם שמגדיל חטאו, אז יבדלו. ע"ש.

וכתב בספר בינה לעתים (ד"ט 6') - הוצא נספר מדבר קדמות 1' ט"ו) שעיקר היודוי לצייר שחטא בהחלט, ושלא לבקש שום מין התנצלות. וזה הפרש בין שאול המלך ע"ה לדוד המלך ע"ה, דשאלו כשאמר (שמואל 6' ט"ו כ"ד) "חטאתי", לא החליט ואמר "כי יראתי את העם וכו'", אבל דוד המלך ע"ה תיכף אמר (שמואל 3' י"ג 1') "חטאתי" בהחלט, שייחס העון על עצמו, ולא נתן התנצלות לתלות הדבר אל נטיית יצרו וכיוצא"ב, ומיד אמר לו הנביא (סג) "גם ה' העביר חטאתך וכו'". עכ"ד.

ועוד איתא במדרש (פסיקתא רבתי פרק מ"ו - הוזה נרוקא סי' ע"ו), כיון
שישראל פורטים את עוונותיהם ומתודים לפני הקב"ה [והם
מתחרטין (יוקא)], הקב"ה סולח להם לכל עוונותיהם ועובר על פשעיהם,
שנאמר (ויקרא ט"ז ל') "כי ביום הזה יכפר עליכם לטהר אתכם מכל

חטאותיכם לפני ה' תטהרו". כיון שראה הנביא כן, התחיל מקלס
להקב"ה על כך ואמר (מלכה י' י"ח) "מי א-ל כמוך נושא עון ועובר על פשע
לשארית נחלתו ולא החזיק לעד אפו כי חפץ חסד הוא".

יודוי הגדול אשר חיבר רבינו החיד"א ז"ל - עם קצת הוספות פנ"ל

הרבנים ראשונים ואחרונים אשר בארץ החיים המה ואשר עודם
בחיים, ודחינו דבריהם מבלי שכל ובלי מוסר ויראת ה'. דברנו
בשבת במשא ומתן וסחורה ורינוח:

העיונו. [פי' גרמנו לעוות מה שהיה ישר, כענין המחטיא את חבריו]. הקלנו
ראש. העזנו מצח. הרהרנו בעביהה. הרהרנו הרהורים רעים ביום
ובלילה ובאנו לידי קרי ושכבת זרע לבטלה. הערכנו מעשה חברינו
להראות קלונו וחסרונו. הלפננו פני חברינו בריבים. הוצאנו שם רע
על החיים ועל המתים. הרהרנו הרהורים רעים בתוך התפלה
ובלימוד ועם תפילין. הסתנו דעתנו מן התפילין. הסגנו גבול
רעינו. הקפדנו עם נשינו ועם חברינו. הלכנו אחר יצרנו הרע. הלכנו
בקומה זקופה. הלכנו בגדולות ובגנפלאות ממונו. הלכנו בגילוי
הראש. הרהרנו אחרי רבותינו. הורינו הוראות בלי עיון ובלי סברא
ותקף ומיד להראות גדולתינו. [הוריתי הוראות בטעות והכשלתי
רבים]. הורינו הוראות בפני רבותינו. הרימונו יד על נשינו ועל
חברינו. החרקנו במחלוקת. הטלנו אימה יתירה בתוך ביתינו ועל
משותינו. הסתפלנו בקשת ולבנה הרבה. התפללנו בלא פגנת הלב.
התפללנו והיינו צריכים לנקבים. התפללנו ואנו שפורים. הרהרנו
דברי תורה בבית הפסא ובמבואות המטונפות ובמקום שאינו נקי.
הוצאנו מרשותינו בשבת לרשות הרבים וכרמלית. הקשינו עצמנו
לדעת. הפינו רעינו ונשותינו. התפללנו וקרינו קריאת שמע ולבשנו
תפילין קודם זמנם. הטרחנו על הצבור. הסתפלנו בערנה ובפני
רשעים. [הסתכלנו בנשים ליהנות מהן]:

והרשינו. [פי' הרשענו אחרים, שנעשו רשעים על ידינו]. והרבינו פשע
ורשע לבלי חק. ויעדנו עצמנו למחלוקת ולעבירה. ותננים היינו
בממוזן זולתינו. ותננו על כבוד ה' וכבוד התורה, ומחנינו על
כבודנו:

זדנו. [פי' היינו אנשי רוע לב]. זכרנו שם שמים לבטלה. זנינו אחר לבנו
ועינינו. זוללים וסובאים היינו. זוללנו באבינו ואמנו ורבותינו.
זוללנו בתורה. זוללנו בתקמים. זוללנו בנטילת ידיים. [וזולנו בכבוד
שבתות וימים טובים]. זרקנו הצפרנים. זכינו החיוב וחייבנו הנפאי:

חמסנו. [חמס הוא כמו גזל, כגון שיש לחבירו איזה חפץ והוא אינו רוצה למכרו
ולוקח ממנו בחזקה ומשלם לו מעות כדי שויו או אפילו יותר, רק כיון שאינו מוכר
לו ברצון, זה נקרא "חמס"]. חללנו את שם קדשך, אוי לנו ולנפשנו.
חללנו שבתות ומועדי קדשך. חמדנו. חנפנו. חשבנו מחשבות
רעות. חשדנו בכשרים. חבקנו ונשקנו הערנה ונשותינו נדה:

טפלונו שקר ומרמה. [נתחברנו ונטפלנו עצמנו לעוברי עבירה].
טעינו בהוראה. טמאנו עצמנו ורעינו. טמטמנו את לבנו. טמאתי
ברית קודש. טלטלנו מוקצה ביום השבת ויום טוב. טעינו בהלכה
והכרנו בטעותינו ונהחזקנו בטעותינו ולא הודינו על האמת:

ינענו רע. [שלפעמים מיעץ את חבריו כדי להבאיש ריחו בפני בני אדם, או
שנותן לו עצה להנאתו לפי דרכו וגורם לחבירו הפסד]. יעצנו עצות רעות
להעריף ולהרבות שנאת חנם ומחלוקת וקטיגוריא. ישנו עם
התפילין. ישנו ימים ולילות בפגמות ואבדנו קריאת שמע ותפלה

אשמונו. אכלנו מאכלות אסורות [נבלות וטרפות שקצים ורמשים
- כידוע שבעונותינו הרבים אין אדם כמעט שניצול מאכילות
שרצים, והאוכל דברים המוחזקים בתולעים דומה כאוכל במזיד].
אכלנו אכילה גסה. אכלנו ושתינו ביום הפפורים. אכלנו חוץ לסופה
אכילת קבע. אכלנו חמץ בפסח. אכלנו בלילה אחר שישנו. אכלנו
בלא ברכה תחילה וסוף. אכלנו למלא בטנו, ולא חשבנו להיות
בריאים לעבוד ה' ושאר פונות טובות. אמצנו את לבנו. אכזרים
היינו. אסרנו את המותר, ואת האסור התרנו. אסרנו לאחרים והתרנו
לעצמנו. אכלנו בלי נטילת ידיים. אכלנו מסעודה שאינה מספקת
לבעליה:

בגדנו. [אנו בוגדים בהקב"ה שמטיב עמנו לעולם ונותן לנו חיים
ופרנסה. בגדנו בין אדם לחבירו וגמלנו לו רעה תחת טובה]. בטלנו
תלמוד תורתך ימים ולילות. בטלנו אחרים הלומדים. בטלנו עושי
מצות. באנו על כל עריות שבתורה, ושניות, ואסורי ביאה מדברי
סופרים. ברכנו ברכות לבטלה, וברכה שאינה צריכה. ברכנו ברכה
חטופה בלי הזכרת שם ומלכות, ובחסרון תיבות ואתיות, ובלי
שום פגנה. בדינו הקדמות מלבנו. בדינו חידושי תורה. בדינו אמריך.
בטלנו קריאת שמע ותפלה וציצית ותפילין. בדינו אב ואם ואחינו
הגדול. בדינו חכמים ויראי שמים. בטלנו רמ"ח מצות עשה
מהאורייתא ומדברי קבלה ומדברי סופרים. בדינו חכמת חכמי
הדורות וספריהם. בלבנו דעתנו בתפלה ולמוד בהבלי העולם
הזה:

גזלנו. גנבנו מישראל ומגזים. גנבנו מקרובינו. גנבנו דעת הבריות.
גנבנו חידושי תורה מאחרים. גלינו סוד. גלינו סודי תורה למי
שאינם ראויים. גלינו דברי תורה לאומות העולם. גלינו עריות. גאינו
במחשבה דבור ומעשה בכל מיני גאון וזדון עד שנעשה לנו טבע
ולא ידענו אם הוא גאון. גדלנו בגינו גדולים רעים. גערנו באחרים
המוכיחים לבנינו וקרובינו ורכנו עמהם והקפדנו עליהם. גלינו
פנים בתורה שלא כהלכה. גערנו בעושי מצות. גמגמנו בלשונינו
בדברי תורה ותפלה. גדלנו ושבחנו עצמינו ואפילו במה שאין בנו.
גלגלנו דברים להכשיל רעינו. גמלנו רע למי שהטיב אלינו. גערנו
בנשינו ובנינו ומשרתינו שלא כדת ופלא כדין:

דברנו דופי ולשון הרע תדיר, [דיברנו דברים בטלים] ונשקר
וחנופה וליצנות ונבלות הפה, וכל כף נשתרשנו עד שאינו ניכר לנו
האיסור ולמצנה תחשב בעינינו. דברנו בבית הפנסת ועם תפילין.
דברנו באמצע תפלה, ובאמצע קריאת שמע, ובין גאולה לתפלה,
ובחזרה. דברנו באמצע למועדנו. דברנו בשבת דבור של חול. דברנו
בזדון ובגודל לבב. דרשנו דרשות של דופי. דברנו בגנות חברינו
ורבותינו ואבותינו וכל מי שחייבים אנו בכבודו. דינו לחובה לכל
אדם. דינו דין אחד לעצמינו ודין אחר לאחרים. דברנו אחד בפנה
ואחד בלב. דברנו לגוי בשבת לעשות מלאכת איסור. דברנו עם
העריות דברי שחוק והיתול וכיוצא. דברנו במשא ומתן של תורה
לקנטר ולדחות דברי זולתינו, ולהפיל האמת בעקשות ובחריפות
שקר, וזוללנו להם נגד לסבתינו ואף שהאמת אתו. דברנו זלוזל על

בזמן ובצבור. ידענו הדין ועברנו עליו. ישבנו במושב לצים וסוד משחקים. יהרתי בתורתך. יחדתי עצמי עם נשים (בין נכרית או ישראלית, אפילו פנויה, וכל שכן אשת איש או ערוה):

בזבנו. [ר"ל שדיברנו דברי כזב, בין לתועלת או ללא תועלת (וגדול החטא הזה כמש"כ (מסילס ק"ו 1) "דובר שקרים לא יכון לנגד עיני").] פעסנו בחול ושבתי וטרפה נפשנו באפינו. כפרנו בכל התורה. פלינו ימינו ושנינו בהבלי העולם. כפדנו לרשעים. פסינו קלונינו. פינינו שם רע לריענו. פיננו להזיק לריענו. כבשנו שכר שכיר:

לצינו. לוצצנו. למדנו תורה שלא לשמה ונשלא בקדושה ובטהרה. לא קיימנו המצוות בתקנו במחשבה ודיבור ומעשה ויראה ואהבה ושמחה. לא קיימנו אפילו מצוה אחת בתקנה. לא ענינו אמן פראוי. לא קמנו מפני שיבה ולא הדרנו תלמיד חכם. [לא שילמנו שכר פעולת שכיר בזמנו]. למדנו לתלמידים שאינם מהוגנים. לבשנו שעטנז. לא כיננו בתפילות וברכות ומצוות. לא היינו מתונים בדין. לא התנהגנו בדרך הראוי ליראי ה'. לא התפללנו בכבוד ראש ובגדי כבוד. לא קיימנו בכל יום מאה ברכות ותשעים אמינים ונעשרה קדישים וארבע קדושות. לא הוכחנו את רעינו ונשותינו. לא כפדנו אבינו ואמנו ותלמידי חכמים. לא גמלנו חסד כפי שיעורינו. לא נתרסקנו פראוי מהעצרות ומנשינו נדה. לא יראנו את ה'. לא החזקנו במוסר. לא נסתפלנו מאין באנו ולאן אנו הולכים ולפני מי אנו עתידים ליתן דין וחשבון. לוינו ברבית. לקחנו רבית קצוצה ואבק רבית. לא קיימנו מצוות אבילות ככל דיניה. לקחנו שוחד דברים ושוחד ממון ושוחד מאוהר. לא צפינו לישועה. לא נצטערנו על חורבן בית המקדש. לא אמרנו דברי תורה על השולחן:

מדרנו במלכות שמים. מרדנו במלכות בית דוד. מאסנו בבית המקדש, ושלשפן אנו מבקשים. מסרנו חבינו וממונו ביד גוים. מעלנו בחרם והסכמות הקהל. מלאנו פינו שחוק. מרינו דבריה. מאסנו משפטי צדקך. מריתי במשא ובמתן:

נאצינו. [פי' גרמנו בעווננו עד שהכעסנו את ה', ואוי לו לעבד שמכעיס את רבו]. נאפנו בכל מיני נאוף. נשבענו לשוא ולשקר. נשבענו ולא קיימנו. נלכדנו בסרף עבודה זרה בבלי דעת. נדרנו ולא שלמנו. נהיגנו מעולם הזה ומתענוגיו [בלא ברכה]. נתננו יד לפושעים. נסינו את ה'. נשתמשנו בכתרה של תורה. נשתמשנו בשמות הקדש. נקמנו ונטרנו שנגא בלב. נשכתי בנשך וחרכתי. נתעצלנו ללמוד ולהתפלל. נהגנו עצמינו ברבנות ובשררה ולא נכנענו לפני מי שגדול ממנו. נתננו דופי בתקמים ונמאסו לפני ההמון. נהיגנו במה שמשבחים אותנו ואפלו שלא היה בנו:

סררנו. [פי' סר לבנו מעבודת הבורא]. סוררנו ומורנו היינו. סרנו מאתריך וממצותיך ותורתך. סרנו ממנהגים טובים. סתרנו דברי אבינו ודברי רבותינו. סקרתי עין:

עוינו. [עון] הוא העושה עבירה במזיד למלאות תאוות. עברנו על שס"ה לא תעשה דאורייתא ומדברי קבלה ומדברי סופרים, עליהן ועל פריטיהן וענפיהן ותולדותיהן. ענינו יתומים ואלמנות ואבינו עמך. ענינו אמן קטופה וחסופה. עשינו עול למשחיתנו ולנשותינו ולחברינו. ענינו את הדין. עיתנו את הדין. עשינו את עצמינו כעורכי הדינים. עברנו על ריב לא לנו. עמלנו להבלי העולם הזה ולא עמלנו בתורה. עסקנו בכל מיני בטלה ולא עסקנו בתורה. עשינו כמעשיהם. עברנו על כ"ד דברים שחייבים עליהם נידוי.

עברנו ישראל. עשינו עצמינו עניים בפה, ולבנו הלא בחשכים בגאנה נסתרת:

פשענו. [פשע" הוא כענין מרד. (וי"ל שיש ב' מורדים, א' שמאמין בה' ובתורה ואעפ"כ מורד ואינו רוצה לקיים המצוות; ב', שמורד מחמת שכר בכל).] פרקנו מעלינו עול תורה ומצוות ויראת שמים. פגמנו ברמ"ח אברים ושס"ה גידים של גופנו נפשנו רוחנו ונשמתנו, בגלגול זה ובגלגולים אחרים, ובנפש רוח ונשמה של אחרים משרש נפשנו ושאינם משרשינו. פגמנו בעולמות העליונים אצילות בריאה יצירה עשיה, ובכל פרצופי אצילות בריאה יצירה עשיה, בחיצוניות ופנימיות, בעיגולים יושר, באורות ונשמות ומלאכים בכלליהן ופרטיהן, אי לנו אהה עלינו ועל נפשינו אי לנו מיום הדין אי לנו מיום התוכחה. פגמנו בשמות הקדש ובאותיות התורה כ"ב ומנצפ"ך, בהרהור במחשבה בראיה ובקריאה ובקלא בדבור ומעשה. פינינו לבנו לבטלה. פירשנו מן הצבור. פעלנו און:

צררנו. [פי' היינו צוררים אחד לחבירו]. ציערנו אבינו ואמנו וחקמי ישראל. ציערנו נשותינו וכל בני ביתנו. ציערנו למשחיתנו. ציערנו לרענו. ציערנו בעלי חיים. צללנו במים אדירים לבקש תאונת יצר הרע. צעדנו בפני מי שגדול ממנו:

קשינו עורף. [פי' מהראוי לאדם כשישמע לדברי המוכיח או כשרואה שנענש בממון או בחולי ר"ל הוא או בניו, בודאי מהראוי שיכנע וישוב אל ה', אבל קשינו עורף ולא עשינו תשובה ותלנו שזה בא במקרה ולא מן ה']. קלקלנו דרכינו. קלקלנו צינורות השפע והקדושה והברכה היוצאים מן השמים, והפכנו אותם לבורות נשברים אשר לא יכילו המים, וגרמנו גלות השכינה וחרבן בית המקדש, שפחה פי ירשה גבירתה ועבד פי מלך. שכחנו בבשתנו וכיסתנו פלימתנו, כי עוונותינו הטו אלה, ופשענו האריכו קצינו, וחסאתינו מנעו הטוב ממנו, אי להם לבנים שגלו מעל שולחן אביהם זה פמה ארף ימים ושנים רבים ורעים. קפצנו דינו מליחן צדקה. קבלנו לשון הרע. קללנו חברינו ונשותינו. קללנו עצמינו ובנינו. קרינו בספרים חיצוניים. קנאנו מעושר וכבוד וחקמת אחרים, ובקשנו לדבר בגנותם:

רשינו. [פי' עשינו מעשים שעל ידי זה נקרא רשע]. רעים לשמים ולבריות היינו. רבנו עם אדם חנם. רדפנו אחר השררה והכבוד. רמינו את רעינו. רצנו למחלוקת ועבירה:

שחתנו. [פי' עשינו מעשי השחתה]. שכחנו תורתך. שכחנו אלקותך. שקרנו בכרית קדשך. שחתנו זרע קודש ובראנו משחיתים לחבל, גם בכנפיו נמצאו דם נפשות אביונים ודמעת העשוקים. שברנו פלים בתמתנו. שתינו סתם יינם. שחתנו פאות הראש והזקן. שקרנו בכל מיני שקר ותחבולות ומרמות. שמחנו במפלת אויבינו. שנאתי שנאת חנם:

תעבנו. [פי' עשינו מעשים רעים שעי"ז נקרא האדם תועבה]. תעבנו כל איש תוכחת. תקענו בפנינו ולא קיימנו. תבלין עשינו לשמותינו. תוהים היינו על הראשונות:

תעינו. [זהו וידוי כללית, היינו כמו שכתוב (ישעיה נ"ג ו) "כולנו כצאן תעינו", כי לא הלכנו בדרך הישר. ולכן אף אתה לא עזרתנו לשוב, כאז"ל (שם קד) הבא לטמא פותחין לו, ר"ל שאין משמרין אותו משמים לסייעו שישונו עד שישים האדם אל לבו שישונו, ואז הבא לטהר מסייעין אותו, וזה שאמר **תעתינו**, רצה לומר שהנחת אותנו על בחירתנו להיות תועים]:

ענין אמירת וידוי בלשון רבים ועל עוונות שלא חטא בהם

איתא בספר חסידים (סימן מ"ט), כתיב (דניאל ט' ט"ו) "חטאנו רשענו" - כלל עצמו בכלל לפי שכל ישראל ערבים זה לזה (עי' סנהדרין מ:), שנאמר בעצם (יהושע כ"ג כ') "והוא איש אחד לא גוע בעוננו", לכך צריך בלשון רבים לבקש "סלח לנו אבינו כי חטאנו", וכשאנו מתוודים אנו אומרים "על חטאים שאנו חייבים עליהם סקילה שריפה הרג וחנק", ואע"פ שידע האדם שלא חטא בכך שיהא חייב, אעפ"כ צריך שיתוודה כך לפי שכל ישראל ערבים זה לזה. ועוד, כדי שיוודה החייב, שלא יתבייש להודות. עכ"ל. וכ"כ האר"י ז"ל בשער הכונות (הוצא צנן אש מי - כי משעם הראשון).

ובתב החיד"א ז"ל (עגות הקודש - קף אמת י"ט) שהמתודה יכול להתוודות על עצמו ועל ביתו ועל כל אשר הוא משורש נפש רוח ונשמה שלו, בגלגול זה וגלגולים אחרים בחדא מחתא. עכ"ד. וכ"כ בספר חיי אדם (מ"ד כלל קמ"א) שנכון לכל אדם להתוודות גם על עבירות שלא עשה שמא חטא בהם בגלגול אחר.

והנה, כתב רבינו יונה ז"ל (שערי משונה - שער א' אות מ') שהמתודה, יש עליו להזכיר עוונותיו ועוונות אבותיו, כי היה נענש עליהם באחזו מעשי אבותיו בידו (עי' נחמ"א, וכן כתוב ויקרא כ"ו מ') "והתוודו את עונם ואת עון אבותם". עכ"ד. וכן קבעו רז"ל בנוסח הוידוי, "שאינן אנחנו עזי פנים וקשי עורף לומר לפניך ה' אר"א אבותינו צדיקים אנחנו ולא חטאנו, אבל אנחנו ואבותינו חטאנו". הרי לנו עוד טעם לאמירת הוידוי בלשון רבים. (ואולי י"ל עוד טעם שהמתודה יזכיר עון אבותיו, שע"י עוד יכנע לבו בקרבו לפני אלוקי יח"ש, וההכנעה היא מעיקרי התשובה (עי' שערי משונה - שער א' אות כ"ג). (כנלענ"ד).

ועוד כתב החיד"א ז"ל (מקדי אמות צ' מ', וכ"כ נספח לו דוד - דרוש י"ג) מעשה באדם גדול אחד שלא היה רוצה לקרות וידוי יום הכפורים (כסדר וידוי המקובל), כי ידע בעצמו שלא חטא באלה, ולמה ידבר שקרים לפניו יתברך, והוא חותמו אמת (שנת נה). והשיבו הרמב"ם, אילו ידעת אתה

הנלכב כמה חומר עבודת ה' יתעלה וכמה צריך לעבוד האלוה הזה והיית מקיף העבודה הראויה והמוכרחת לארון הזה, היית יודע בודאי שאין כל יום שאין אתה עושה כל האמור בוידוי ועוד נוסף כהנה וכהנה, וכל אדם נידון לפי גודל חכמתו, שהרי מצינו שדוד המלך ע"ה נכתב עליו עון אשת איש, והיא (בת שבע) היתה מגורשת מאוריה (שנת ט.), ועון הריגתו אף כי ה' חייב מיתה (שנת טס), ועון יציאת של המלך שאול אף כי היה רודפו והיה חייב מדין מחתרת, וכן כל כיוצא בזה, לפי מה שהוא האדם כן משפטו ושאתו. עכ"ל. ומסיים החיד"א ז"ל שם: ומאד יחרד האיש וילפת ובמסתרים תבכה נפשו בהגלות נגלות אמרי קדוש אבי התעודה הרמב"ם הללו, כי אם יצאה מחשבו"ן נפש אדם, אז יכנע לבבו ובמרידות יאנח לבקש רחמי שמים הרחמים והסליחות כי אל רחום הוא. עכ"ל.

עוד ידיעה חשובה ונפלאה

מצוה שנפשו של אדם מתאוה בה יותר מבאחרות, בודאי על זו נתגלגל בזה העולם, ואם לא יחזיק בה לקיימה צריך להתגלגל פעמים אחרים עד שיקיים אותה מצוה. (שנת מטסר - פק א').

ובמו"ב לצד השני, כל איש אשר כל ימיו תקיף יצרו על מצוה אחת שלא יניח אותה לעשותה, בודאי על אותה המצוה נתגלגל בזה העולם כדי שיקיים אותה משום שלא קיימה בגלגול ראשון, ולכן יצרו מנגדו לבטלה כדי לטורדו מן העולם בידיים ריקניות. וידע המשכיל ויבין על כל מצוה שקשה לו לקיימה, ישתדל בכל כחו לקיימה, שזהו תכלית ביאתו לזה העולם. (שנת מטסר - פק א', ומדע אלטו - דרוש ג').

ובן אם תאב יצרו לעבירה אחת יותר מהשאר, צריך להתגבר נגד הפכו ולעשות משמרת למשמרת לבל יכשל בו, כי אולי שולח הנה לתקן עוות ההוא, ולכן יצרו מפתהו שיהיה נכריה עבודתו באשר שמה הנפש היא. (מענין יבן - שפמי דק י"ג).

ארבעים ושבע עצות לזכות בדין - ע"פ חז"ל

א. להרבות במצוות - לעסוק במצוות שמשקלם רב - להתרחק מעבירות שמשקלם רב	ב. להעמיד עצמו על דרך שתביאהו לשלמות	ג. לקבל על נפשו לעשות ע"פ התורה אשר יורוהו החכמים	ד. תשובה - וידוי ואמירת סליחות	ה. תפילה	ו. צדקה	ז. לימוד התורה - החזקת התורה	ח. גמילות חסדים - לרחם על הבריות	ט. תורה וחסד	י. חידושי תורה - כתיבת חידושי תורה	יא. אמירת הקרבנות - לימוד תורת הקרבנות	יב. לדון אחרים לכף זכות	יג. לעבור על מדותיו - חסד - למחול לחבירו	יד. להיות פועל לטובת אחרים - רבים צריכים לו	טו. להיות ירא וחרד מיום הדין - להיות נמוך הרוח לפני ה' - להתרחק מגאווה - להשתחוות בהכנעה לפני ה'	טז. שמירת שבת - עונג שבת - הכנה לשבת - לימוד עניני שבת	יז. עניית "אמן יהא שמיה רבה" בכל כחו	יח. שיהנו תלמידי חכמים מנכסיו	יט. להשתדל להחזיר אחרים בתשובה	כ. לשמוע דברי חכם שדורש יראת שמים ודברי אגדה	כא. להיות נבדל וניכר בין העמים	כב. גלות - גלות לבית המדרש וכדומה	כג. שמירת הלשון	כד. להתיסר ברסן פיו - תענית דיבור
כה. תענית - למעט מתאוותיו	כו. אמירת שלש עשרה מדות	כז. כיבוד אב ואם	כח. אמירת "ויכולו" בליל שבת	כט. לכוון בשירת הים	ל. להצטער על מה שאינו יכול לעבוד את ה' כראוי או על מה שנכשל ח"ו באיזו חטא	לא. להתבייש מעוונותיו	לב. קבלת עול תורה	לג. לקיים מצוות לשמה - לדקדק במצוות	לד. אם באו עליו יסוריך, לקבלם מאהבה	לה. להקדים לבית הכנסת, ולהאריך שם	לו. הכנסת אורחים	לז. להצטער על יסוריהם ועל מיתתם של צדיקים	לח. התבודדות	לט. להתרחק מניבול פה	מ. להתרחק ממידת הכעס	מא. להתרחק מליצנות	מב. ללמוד ספר תהלים	מג. לעשות שלום בין אדם לחבירו - להתרחק ממחלוקת	מד. לא לבטוח בתפילתו - לא למסור דין לשמים על חבירו	מה. לעשות מצוה אע"פ שמתבייש בעשייתה	מו. לשבח הקב"ה	מז. להתרחק מעוברי עבירה - להדבק בעושי מצוה	

אלו הם ראשי הפרקים מספר עצות לדינא ושם מכוארים הדברים בהרחבה בע"ה, ע"ש.